

Masalını Yitiren Dev

Roman

Adnan
Binyazar

25. BASKI

♥ can
çagdaş

ADNAN BİNYAZAR
MASALINI
YİTİREN DEV

Can aędaş

Masalını Yitiren Dev, Adnan Binyazar

© 2000, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2000

25. basım: Eylül 2023, İstanbul

Bu kitabın 25. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa evikdoęan

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Bilal Sarıteke

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa iftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-4589-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ADNAN BİNYAZAR
MASALINI
YİTİREN DEV

ROMAN

♥can

Adnan Binyazar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Halk Anlatıları, 2003

Ölümün Gölgesi Yok, 2004

Şairin Kedisi, 2005

Duyguların Anakarası, 2006

Edebiyatın Dar Yolu, 2008

Şah Mehmet, 2009

Toplum ve Edebiyat, 2010

Bozkır Aydınlığında Aşk, 2011

Kızıl Saçlı Kontes, 2014

Ağıt Toplumu, 2015

Ozanlar, Yazarlar, Kitaplar, 2017

Sözün Onuru, 2018

ADNAN BİNYAZAR, 1934'te Diyarbakır'da doğdu. Dicle Köy Enstitüsü ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde okudu. Türk Tarih ve Türk Dil kurumlarında görevler üstlendi. Kültür Bakanlığı'nda daire başkanlığı yaptı. *Ulusal Kültür* ve *Çeviri* dergilerinin sorumlu yönetmenliğini yaptı. Berlin Eğitim Senatosu'nca hazırlatılan Türkçe kitaplarının yazımında görev aldı. Binyazar, edebiyat üzerine denemeleri, roman ve öyküleriyle çağdaş edebiyatımızın gelişmesine ve evrensel değerlere katkıda bulunan yazarlarımızdandır. *Toplum ve Edebiyat, Kültür ve Eğitim Sorunları, Ağıt Toplumu, Ozanlar Yazarlar Kitaplar, Ayna, Edebiyatın Dar Yolu, Duyguların Anakarası, Ardında Leke Bırakmamalı Sevgi, Aklın İç Kalesi* adlı deneme kitaplarında, ancak ulusal kültürünü geliştiren toplumların evrensel bir dünyada varlık gösterebileceğini savundu. Romanları *Masalını Yitiren Dev, Ölümün Gölgesi Yok*; öyküleri *Şairin Kedis, Şah Mahmet, Bozkır Aydınlığında Aşk, Kızıl Saçlı Kontes* adlarını taşıyor. Gençlere yönelik romanları, anlatıları, incelemeleri: *Günüşiğine Yolculuk: 1. Kaçış / 2. Varış / 3. Okul Yılları; Dede Korkut, Aşık Veysel, Atatürk Anlatıyor, Halk Anlatıları, Elif ile Mahmut, On Beş Türk Masalı, Kerem ile Aslı*. "Tohum" adlı öyküsüyle Öğretmenler Bankası Öykü Ödülü'nü (1965), *Ölümün Gölgesi Yok*'la 2005 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı, 2011 Ebubekir Hazım Tepeyran Roman Ödülü'nü, *Toplum ve Edebiyat*'la 2010 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü, Dil Derneği Beşir Göğüş Türk Dili Geliştirme Ödülü'nü aldı; 2012 Uluslararası Ankara Öykü Günleri Onur Ödülü'ne, 2016 Cumhuriyet Halk Partisi Bilim ve Sanat Ödülü'ne değer bulundu.

Canında can bulduğum, sözün büyücüsü,
anam Pakize Gündüz'e;
bana okumanın kapısını aralayan,
dayım Hasan Öğünç'e;
acılarımın yoldaşı,
kardeşim Cengiz Binyazar'a...

İçindekiler

Dıranas'ın sorusu.....	13
AĞIN'DAN DİYARBAKIR'A DİYARBAKIR'DAN AĞIN'A	
Ana	25
Ana kucağı	35
Baba	40
ELAZIĞ/AĞIN	
Baba ocağına dönüş	53
Dede	59
Nene	67
Sıtma ve sünnet	77
Baba evi	83
İSTANBUL	
İstanbul'a varış	89
Hamallık yılları	98
Babanın yeniden ortaya çıkışı... ..	118
Bit	126
Polis Recep	131
Çıraklık yılları	135
Odam	139

İşkence yılları	145
Nevin ile Karnik Ağa	160
İsmail Dömböllü	167
Hamiyet Yüceses	170
O abla!	177
Cumhuriyet Bayramı	185
Usta'nın karısı	189
Babanın Usta'yı ziyareti	194
Kardeşimi bulamıyorum!	198
İstanbul'dan ayrılış	203
AĞIN	
Anamla karşılaşma	213
Öğretmenim Nuri Onat	219
Ağın günleri	224
Uzak yıllar	240
DİYARBAKIR	
Havuş	251
Valentino	254
Ve öbürleri	261
Haco Bibi	264
Avlulu baba	271
Avluda günlük yaşam	277
Leylo	281
Möho	288
Avlunun dışı	294
Romeo ve Juliet	301
Kitaplar	310
Zeko Bibi	318
Karaoğlan	323
Köy Enstitüsü	335

Dıranas'ın sorusu

Hem de bir ölüm gününde, Bedrettin Cömert'in gök ekin gibi biçilip sonsuz yolculuğuna çıkarıldığı cami avlusunda, yaşlı ve hastalıklı bir adam yanıma yaklaştı, "Gerçekten, yazdıklarınızı yaşadınız mı?" diye sordu. *Edebiyat Dostları*'nda (Mehmet Seyda, İstanbul 1970) ya da *Milliyet Sanat Dergisi*'nde (16.07.1979) yayımlanan özyaşamöykümü okumuş olmalıydı. Ağır hastalıkla, ilk gördüğüm günlerindeki o görkemini gerilerde bırakmış Ahmet Muhip Dıranas'ı tanıyamamış, sıradan biri sormuşçasına, yalnızca "Evet!" deyivermiştim. Sonra, dostum Mustafa Şerif Onaran'a göz işaretiyle sormuş, onun Dıranas olduğunu öğrenmiştim. O anda, Türk şiirinin bu büyük ozanına geçiştirici bir yanıt vermenin utancıyla başıma kaynar sular dökülmüştü. Yüreğimde bir burukluk olarak kaldı bu. Öte yandan, üstün beğenili Dıranas'ın, elime her kalem alışımında beni duygu titremelerine uğratan yaşamımın hangi aşamalarından etkilendiğini düşünüp durmuştum.

Çocukluk yıllarına ilişkin gözlemlerimi yazarken, Ahmet Muhip Dıranas'ın, özünde bir kuşkuyu da barındıran bir soruyla öğrenmek istediğini, gerçeklik duygusunu sarsıntıya uğratacağını sandığım olaylardan kesitler aktararak yanıtlamaya çalışacağım. Bunun yanıtını hiçbir zaman bulamayacağımı biliyorum. Gene de beni yazı serüvenine bu "bilinmezlik" sürüklüyor.

Tarih Kurumu'nda çalıştığım yıllarda da, bir gün, yaşamöykümü okumuş olan Sami N. Özerdim odama gelmiş, ya gerçeği öğrenme isteğinden ya da yazılanların dehşetinin

etkisi altında kalarak, böyle bir şeyin olabileceğine inanamadığını sezdirircesine, baldırımdaki öküzgözü iriliğindeki oyuğu, sol elimin ortaparmak tırnağındaki çatlağı görmek istemişti.

Yazılışı tehlike yaratacak bir hayat yaşadım ben. Onun için, yazmakta hep duraksadım. Çünkü, yaşadığımız olayları anlatıya dökerken gözü yaşlı sözcüklerin tuzağına düştünüz mü, televizyonlarda her gün onlarca görülen yerli filmlerin ya da bayatlamaktan iyice kokuşmuş dizilerin baş kişisi oluverirsiniz. Berlin’de, eşimin onulmaz hastalığını duyup acılar içinde kıvrandığım günlerdeki bir söyleşi toplantısında, bu “hayat”tan kimi görüntüler yansıtmış, beni dinlemeye gelenlerin topluca ağladığını görmüştüm. Bu olayın da etkisiyle, bugüne kadar kalemi elime almak hep korkuttu beni. Bu korkuyu yenebilseydim, Mehmet Seyda ile Mehmet Kemal’in bu “hayat”ı duyumsayan ilgilerini değerlendirir, geniş oylumlu bir yapıt için kaleme çoktan sarılmış olurum. Çünkü, böyle bir hayat yaşayan kişinin hayata borcunun, kalemi eline alıp yazmak olduğu, hiçbir zaman aklımdan çıkmıyordu.

Ana metinde yer alsa da, bir filmin ilk sahnelerindeki olay açılımına benzer bir yöntemle, Dıranas’a soru sordurtan bu “hayat”tan görüntüler sunacağım.

“Bir gün, inek vurdu boynuzunu koyunun karnına, yırttı attı karnı boydan boya. Kaygan, yivşik bağırsaklar tozlara bulandı birden. Kana kesti koyunun yünleri. Koyunu hemen yattırdı yere anam. Tozlanmış, kirlenmiş bağırsakları eliyle topladı, tıktı koyunun karnına. ‘Bir yorgan iğnesinin ucunu yakın da verin bana!’ diye seslendi. Dediğini yaptık. İğneyi aldı. Sağlamından bir de iplik geçirdi. Okşaya okşaya, ‘Anam, kuzum...’ diye diye dikti koyunun karnını. Akşamüzeri olmuştu olay. O akşamın sabahı koyun ayağa kalkmış ot yiyordu kımıl kımıl. Sonraki yıllarda, üç-beş kuzu da doğurdu. Dikilen karnında bir yırtılma da olmadı.”

“Böyle bir ananın oğlu olarak Diyarbakır’da doğdum. Yedi yaşından sonra gidişler, dönüşler, ayrılıklar... Anamın yanındayım babamın, babamın yanındaysam anamın yanında değilim. Gök boşluğunda hiç yıldız yokmuşçasına parlayan şafak yıldızı ışılarken, bir katırın üstünde, o handan bu hana uğrayarak Ağın’dan Elazığ’a gidiyoruz. Sabahın serin esintilerinden ko-

rumak için beni yüreğiyle sarmalayan anamla bir daha yolculuğumuz oldu mu, anımsamıyorum.”

“Kardeşim Cengiz’le bana birer oyuncak kamyon almıştı babam. Kamyonlardan birinin rengi yeşil, birininki kırmızıydı. Her nasılsa yeşil bana düşmüştü. Oysa kırmızıdaydı gözüm. Onu kardeşimin elinden almak istiyordum. Uzun sürdü bu çekişme. Kamyonunu vermiyordu bana. Bir gün babam kızdı bize. Oyuncaklardan ikisini de tekmeledi attı. Çikolata alan, bizi koynuna sokup coşkunca seven babamın oyuncaklarımızı ezebileceğini düşünememiştim hiç. Bir yanım yıkılmış gibi oldu. (...) Oyuncaklarımızı kırarken, ayağına küçük bir kedi yavrusu takılmıştı. Bir tekme de ona attı. ‘Bav’ diye acı bir ses çıkarmıştı kedicik. Çırpınmaya başlamıştı. Biz iki kardeşi alıp başka yere götürmüşlerdi. Kedinin öldüğü söylendi. Korkmayalım diye, yakınlardan biri, kedilerin ölmeyeceğini, onların yedi canlı olduğunu gizli gizli anlatmaya çalıştı. ‘Kedi ölmesin, kedi ölmesin...’ diye geçiriyordum içimden. (...) Bir gün sonra, kedinin ölüsünü çöplükte gördük. Yanında da ezilmiş kırmızı, yeşil boyalı kamyonlarımız. Ağzı yamulmuştu kedinin. Kamyonlarımız gibi, ezilmiş teneke gibiydi tüyleri. Pis, ölümcül bir görünüm almıştı kedi. Bir başka varlık için ilk ağlayışım böyle başlar. Ölümün korkunç yalnızlığını o kedide gördüm. Bu, bir bakıma benim de yalnızlığımı. Çok güzel bir fotoğrafım vardı. İyice bir çerçeveye yerleştirilmişti. Ölünce, o fotoğrafın kimlere kalacağını düşünürdüm hep.”

Gök boşluğunda hiç yıldız yokmuşçasına parlayan şafak yıldızı ışılamasının yarattığı korku mu, yoksa kedi ölümlerinin yürekte genişleyen yalnızlığı mı sordurtmuştu o soruyu Dıranas’a?

“Babamın başka bir yere gideceği söylendi. Babam, adliyedeki görevinden ayrılmış, dava vekilliği yapıyordu. Bir davayı izlemek üzere Sivas’a gidecekti. Bize çok para getirecekti. Eskisinden iyi olacaktık. Ama babamın yerini dolduracak denli parlak şeyler değildi bunlar. Öylesine dinliyorduk söylenenleri. Anılarımda çok açık seçiktir babamın gittiği gece. Nedense trenler hep geceleri kalkardı istasyonlardan. Ya bahardı ya güzdü. Karanlık, ıslak, yapışkan bir geceydi. Bütün aile bir faytona

yerleşmişti. Beni arabacının yanına oturtmuşlardı. Bilerek ağladım o gece, soluğum kesilircesine ağladım. Kızgınlıkla beni susturmaya çalışıyordu anam; ‘Ne var ağlayacak, baban gidip gelecek,’ diyordu. Bana şeker de getirecekti. Anılarımda, kap-kara trenin penceresinden bakan babamın Rumeli renkli ak yüzü, kısılan gözleri capcanlı kalacaktır. Durmadan ağlamamın nedeni yıllar sonra anlaşılacaktı. O geceden sonra anamla babam bir daha yüz yüze gelmediler; hiçbir zaman! (...) Babam bizi bırakıp gitmişti. Anamın inceden bir türkü tutturdugunu duyardım. Yirmi üç yaşındaki bu genç kadının duyarlı ezgileri, yüreğimden sarsardı beni. Köşelere çekilir ağlardım: ‘Tez gel ağam, tez gel, eğlenmeyesin / Elde güzel çoktur evlenmeyesin’.”

“Üç ay, beş ay bekledik babamı. Ne gelen var, ne giden. Anamız biz iki kardeşi, Cengiz’le beni bağına basıp babasının memleketi olan Ağın’a getirdi.”

“Böyle bir babanın oğlu olarak doğdum Diyarbakır’da; 1934 yılında, Mart ayının yedinci günü, sabaha karşı; baharın eli kulağında. Ana, bir ‘anakuş’ gibi gölge olsa da üstümüzde, Doğu, açıklara yenik düşer. Doğu anası da yenik düştü. Bizi babamın yanına, İstanbul’a gönderdi.”

“İstanbul, öküz sesli vapurlarla karşıladı bizi. (...) Üstümüzde alaca entariler, ayağımızda takunyalar vardı. Nasıl haber ulaştırıldı bilmiyorum, üç gün üç gece süren tren yolculuğundan sonra, babam, Haydarpaşa’da karşıladı bizi. Saçlarımızı uzun süre kestirememiştik. Yabandan geldiğimiz belliydi. Babam bizden çok utandı. O halimizle de bağına bastı bizleri. Haydarpaşa’ya indiğimizde vapur düdüklere çok sevindirmişti beni. Vapur düdüğünü öküz sesi sanmıştım. İstanbul’da öküz var diye çok sevinmiştim. Kasabamızın dağları, ağaçları, su başları burnumda tütmeye başlamıştı. Öküz sesini andıran vapur düdüklere umut olmuştu bana. Bugün bile her vapura binişimde bu güzel ses, içimde bir umut yaratır. Tramvaya binince dünyalar benim olmuştu.”

“İkinci Dünya Savaşı günleriydi. Geceleri, karanlığın karanlığıydı İstanbul. Pencerelelere örtüler gerilir, geceleri evlerde mum yakılırdı. Ekmek karneyle. Babam bir avukatın yanında çalışıyordu. Adı Nurullah Bey’di avukatın. Evde Tanrı adından daha çok geçerdi adı. (...) Babam çok içerdi. Üç gün üst üste

içebilirdi belki. Nurullah Bey'le de içiyorlardı sanıyorum. Çok geceler içkili dönerdi işinden. Nasıl oldu bilmiyorum, babam, Nurullah Bey'in yanındaki işinden ayrılmıştı. Artık ekmek parasını bile kazanamıyordu. Evde altı kişiydik. (...) Bizden ayrıldıktan sonra, babam İstanbul'a gelmiş, orada bir hanımla evlenmişti. Babamın, 'Anneniz bu!' dediği hanımın boyu uzundu, yeşil gözleri vardı. Oldukça güzel bir kadındı. O zamanın Arap artistlerinden Leylâ Murad'a benzetirlerdi. O hanımın, babamdan olmayan bir oğlu vardı. İki de biz. Sonra Türker geldi; baba bir, ana ayrı."

"Babam, bir gün iki küfeyle geldi eve. Sokaklarda boş dolaşacağımıza çalışmalıydık. Küfelerle ne iş yapıyorsa onu yapmalıydık. İki kardeş sırtladık küfeleri, İstanbul'u pazar pazar dolaşmaya başladık. Kazandığımız paraları eve getirirdik. O paralarla kendimize bir simit bile alamazdık. O paralar, evdekilerin karnını doyuracaktı."

"Okuma yaşıım iki yıl da geçmişti. Okula göndermesini söyledim babama. 'Okuyup da ne olacaksınız!' dedi kızarak; bu ülkeye büyük zararların okumuşlardan geldiğini ekledi sözlerine. Hamallığımız sürdü gitti böylece. Asansöre ilk kez sırtımda küfeyle girdim."

"İstanbul'da babasız yıllar... Evsiz, aşsız, odunsuz günler... O yaşlarda sevdam yok ki, 'kaldırımların kara sevdalı eşi' olayım. Sokak dünyası, kardeşimin Darülaceze'ye verilmesi, benim bir aşçıya yerleştirilmemle kapandı."

Dıranas, derisi kemiğine yapışmış o iki çocuğun İstanbul ayazlarında titremelerini duyumsadı da mı sordu o soruyu?..

"Aşçı (usta), acı çektirmekten, sadistçe dövmeekten büyük haz duyardı. Her gün üç beş kez döverdi beni. Komşu dükkâncılar onun elinden kurtarmaya gelirlerdi çocuk gövde mi. Verilen bahşişleri bile alırdı elimden. Oysa ben o bahşişleri Darülaceze'de kardeşime harçlık olarak biriktirmek isterdim. Çok da küfredirdi. En büyük övüncü, beni sokaktan kurtarmış olmasıydı. Beni adam edeceğine inanırdı. İş sahibi edecekti beni, evlendirecekti. Böylece kurtulacaktım! Adamın tutumu bilinçlendiriyordu beni. Ondan korkmamayı öğrendim bir süre sonra. On yaşıma varmıştım herhalde. Çok hareketli, herkesle

dövüşen bir çocuktum. Bu yaramazlıklardan dolayı birkaç kez polise şikâyet bile edildim. Bir gün, kırmızı acı biberi suratıma çarpıverdi. Gözlerimin dışarıya fırladığını sandım. Arnavutlar çorbalarına, kuru fasulye yemeğine koyarlardı bu biberi. (...) Bir gün de maşayı sol elimin ortaparmağına yapıştııverdi. Tırnak acısının ne olduğunu o zaman öğrendim. Şimdi, sol elimin ortaparmak tırnağı çatlaktır. Tırnak bir çatladı mı, yaşam boyu sürüp gidiyor bu çatlaklık. Bir gün de kızgın maşayı sol baldırına sapladı. Öküzgözü iriliğinde oyuktur sol baldırımın bir yeri. Bu savaştan da bu yaralarla kurtuldum. Bu yaraların yüreğimde açtığı oyuklar ise sağalmadı hiç. Beni günde birkaç kez döven ustama bir oyun oynamalıydım. Bir gün ocaktaki sıcak suyu kafasına boşaltmayı tasarladım. Sıcak diyorsam, kaynardı su. Allahtan, tam tepesine gelmedi. Yoksa soyulmuş tavşan gibi çıkardı ortaya. Ben önde, o arkada, bütün Kocamustafapaşa'da kovaladı beni. Aksarayları, Topkapıları dolaştık. Tutamadı... Sonradan polisler buldu getirdiler. Parasız, çorba içirdi polislere.”

“Ustam okuma yazma bilmezdi. Küçük yaşta dayımın öğrettiği okumayla günlük gazetesini ben okurdum ona. Bu okumalarıma dayanarak politik tartışmalara girerdi. Kafasına yatmayan bir cümle okuduğumda enseme tokadı yiyiverirdim. ‘İyi oku ulan, ayağımın altına alır, kemiklerini kırarım!’ derdi. Birden nereden geldiğini kestiremediğim bu tokatlar beni gazeteden de, havadisten de soğutmuştu. Oysa başlangıçta, bu okuma becerisinin yarattığı üstünlük duygusuyla büyüklük taslar olmuştum. Okuma bilmeyen ustamın karşımda küçüldüğünü görmekten hoşlanıyordum.”

Sol baldırında yer eden öküzgözü iriliğindeki oyuk mu, tırnağındaki çatlak mı sordurtmuştu o soruyu Dıranas'a?..

Bedende yaratılan oyuklar sağlıyor da, yürek oyukluğu hep işliyor. Eş yitirmenin yarattığı oyuk ise hiç sağlamıyor. Büyük ozanlara büyük şiirleri, yüreği depreme uğratan içsel acılar yazdırıyor olmalı. Eşimin artık yaşamadığı bir İstanbul yazında beni sabahlara kadar dinleyen Fazıl Hüsnu Dağlarca, “Eş Ağdı – Gömüt Taşında Söylemeler” şiiriyle, acıma ağıt yaktı:

O Çorum'da doğmuş Hititli bir kız
Ben Hititli bir genç
Sevgimizi kıskanan ölüm
Bütün ölümlerden iğrenç

Gömüldü ya Çorum toprakları hep açar
Nice çiçekleriyle onu
Ben gece gündüz sevgisini açarım
Yadsırım ölüm denen sonu

Hitit karanlıklarında
Sesin gecemizi aydınlık ederdi
Sanki güzelliğin:
"Sen beni benden çok yaşayacaksın" derdi.

Karımı çok sevdim ben binlerce yıl
Seviyorum da
İşte gece bir gündüz bir çiçek
Hitit yeli evliliğimizi büyütür Çorum'da.

Ne yazar deme karısı ölmüş de
Acısından dev olmuştur işte:
Gök ağzında leblebi
Bakışları Hitit elleri Çorum
Yazar yüreğine Adnan – Binyazar

(Temmuz 1991)

Eş ağıtı yaşayıp acısını içine gömene sorusu ne olurdu Dıranas'ın?..

Eş yitiren, zamanın anahtarını elinden düşürür; kalan yaşamında, yürekte bilince dönüşen acının adaletsizliğiyle boğuşur durur. Acı, yaşamsal dayanakların çürük temeller üstüne oturduğuna benzer bir güvensizliğe yol açar insanda. Hiçbir alacağım yok hayattan; ona yalnızca yazı borcum var. Ahmet Muhip Dıranas'ın sorusundaki şiirsel derinliği; Mehmet Seyda ile Mehmet Kemal'in, aralanmasını istedikleri "hayat"ın

anlamını kavrarsam, geriye bir tek, kalemi elime alıp kendi iç serüvenime dalmak kalacaktı. Önce eşimin, sonra anamın ölümüyle, “iç serüvenimi” anlatma kaçınılmaz oldu. Çocukluk yıllarının gözlemleri ya da o döneme eğilen bir yetişkinin yaşadıkları da sayılsa, “yazı borcumu” ancak bu yazdıklarımla ödeyebileceğime inanıyorum.

Masalını Yitiren Dev, bu girişte kısa bölümler aktardığım acı olayların ayrıntılı öyküsüdür. Anlatılanlar, sıradan bir hayat değil, yalnızca onu yazanın yaşadığı “bir hayat”; milyonlarca insanın, çocuk olsun, genç olsun, bugün de, daha da acılarını yaşayıp yaz(a)madıklarıdır. Daha önce Paustovski'nin anılarına *Bir Hayatın Romanı* (e Yayınları) adı verilmemiş olsaydı, yaşadıklarımı o adla yayımlamayı çok isterdim. Böyle bir ad, yazdıklarımı, bir edebiyatçının yazı deneyimlerine ilişkin izlenimleri olarak algılanmasından kurtarmış olacaktı. Bu olamayacağına göre, yeni bir ad arayışına girdim. Elazığ'da, dedem evden ayrılmış, bir başka evin bodrum katında, kendini dine vererek yalnız başına yaşamaya başlamıştı. O ayrılıp gidince masalını yitirmiş deve dönmüştüm. Çocukluk, bir dev masalıdır. Masalı bozulmuş çocukluk ne ise, masalını yitiren dev de odur. İkisi de şaşkın, güçsüz ve umarsızdır. Birbirlerini yitirdiklerinde, çocukluk devin, dev çocukluğun büyüsünü bozar. Büyü bozulunca, çocuk, yaşamı boyunca, masalını arayan bir dev gibi çırpınır durur. Üç dört yaşlarından on altı yaşına dek, yaşamı bir insanın dayanma gücünü aşan olaylarla savrulan, ancak Köy Enstitüsü'ne girerek kurtuluşa eren bir çocuğun duyumsamalarının yansıtıldığı bir kitabın adı ne olabilirdi?.. *Masalını Yitiren Dev*.

Masalını Yitiren Dev'i yazarken, belleğimden silinip gitmiş olayların ayrıntılarını tanıklarına sorup öğrenmek istemedim. Eskiye ilişkin konuşmalar sırasında kendiliğinden anlatılmadığı sürece, belleğimin dışına çıkmamaya çalıştım. Amacım, çocukluk yıllarında belleğime yerleşmiş izlenimleri, gözlemleri, duyumsamaları yansıtmaktı. Şimdiye de, geleceğe de egemen olunmuyor; geçmişse tam anlamıyla bizim egemenliğimiz altındadır. Geçmişimden başka bir kalıt (miras) taşımıyorum. *Masalını Yitiren Dev*'le, “açtığım kendi kuyumun içine dalarak” yaşadıklarımaya sahip çıkıyorum.

Yaşamıma yönelik ilk izlenimlerim gazete ve dergilerde yayımlandığında, coşkularını mektuplarla dile getirerek beni yüreklendiren Mehmet Seyda'nın; anlattıklarını Gorki'nin yazdıklarıyla eş tutarak bir yazıyla onurlandıran Mehmet Kemal'in; güldürücü bir biçimle anlatmama karşın, yaşadıklarını yürekte duyumsayıp yaşlı gözlerle dinleyen, bu kitabın taslaklarını okuma hoşgörüsünü göstererek, benden geniş dil ve anlatı bilgisini esirgemeyen dostum, öğretmenim Emin Özdemir'in; uzun dostluğumuz boyunca, çektiklerimi bilinçle kavrayıp beni desteklerinden yoksun bırakmayan Avukat Özcan Atalay'ın; bende, yıllarca önce, yazacaklarıma bir biçim bulduğum kanısı uyandıran Diyarbakır'la ilgili "Anı Kent" adlı o kısacık yazımı ozan duyarlığıyla algılayıp ona değer biçen Mehmet Başaran'ın; bir mektubunda, duyumsamalarımın bir kıyıda unutulup gitmemesini içtenlikle anımsatan Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun; bu kitabın taslaklarını en dar günlerinde okuma özverisinde bulunan kardeşim Gürhan Gündüz'ün; yazılanların ilk okuyucuları olarak bana görüşlerini bildirme inceliğini gösteren, Berlin'den arkadaşlarım Hedavet Demir, Mustafa Demir ve Durmuş Çakmak'ın... yaklaşımları beni gönendirmiştir.

Onların bu ilgilerini... Gerçek şiirin ustalığına ermiş Ahmet Muhip Dıranas'ın derin sorusunu... Çağımızın büyük ozanı Fazıl Hüsni Dağlarca'nın o eşsiz şiiriyle acımın derinliklerine inme emeğini benden esirgememiş olmasını... yaşadıklarımın sıradan olaylar olmadığına kanıt saydım.

Yazarken, gücümü o eşsiz insanların yüce varlıklarından aldım.

AĞIN'DAN DİYARBAKIR'A
DİYARBAKIR'DAN AĞIN'A

Ana ölümü her şeyin ölümüdür.

Ana

Bir gün inek vurdu boynuzunu koyunun karnına, yırttı attı karnı baştan başa. Koyunun karnı kan içinde kaldı birden. Kaygan, yivşik bağırsaklar yere aktı. Çevresindekilerin bağırsmalarına aldırmadan, anam koyunu yere yatırdı. Tozlanmış bağırsakları toparladı tıktı yırtık karna. “Çabuk, yorgan iğnesinin ucunu yakın verin bana!” diye seslendi. Dediğini yaptık. Sağlam bir iplik geçirdi iğneye. Okşaya okşaya, anam, kuzum diye diye dikti karnı. Olay, davarın çobandan döndüğü bir akşamüstü olmuştu. Sabahleyin, karnı boynuzlanıp yırtılan o değilmiş gibi, ayağa kalkmış geviş getiriyordu koyun. Koyunun apak yünlerinde kan sızıntıları vardı, ama dikişlen karında yırtılma olmamıştı.

Bu başarısı üzerine anama “operatör” demeye başlamıştık. Bununla da yetinmemiş, dış kapıya yazdığımız tabelada, anamın adının başına “Operatör” unvanını koyarak, bu olayın da gülünecek bir yanını bulmuştuk. Sonraki yıllarda akli karalı kuzular doğurdu bu koyun. Onların da sütü yoğurdu bize azık oldu.

Anam böyle bir ana!

“Operatör” olduğunda, anam, çektiği acıları gerilerde bırakmıştı. Ev düzenini kurmuş, bize yeni kardeşler kazandırmıştı. İnsan, mutlulukların yarattığı güvenle ayakta

durur. Babamla olan ilk evliliğinde başına olmadık işler gelen anam, o yıllarda güvene ermişti. Koyunu da o güvenle ameliyata almıştı. Neredeyse dünyayı küçük parmağının ucuyla kaldıracak güçteydi. Elini attığı her işi bir çırpıda yapıyordu. Konuşkan, becerikli, yardımseverdi. Onun baktığı hayvanlar hayvan gibi kokmazdı. Koyunlar, kuzular, inekler süt kokardı. Hele o bahar kuzuları çayırlara yayılmış çivitli patiskalar gibi, sağlık ve sabun kokardı. Sağıma başlamadan, ineğin memesini sabunlu bezlerle siler, onun sağdığı süt, taslarda daha ak, daha lekesez görünürdü. Anamın sağdığı sütte saman çöpü, kıl, küçücük bir kara nokta görünmezdi.

Gün doğmadan uyanır, hayvanların yemini verip altlarını temizledikten sonra sıra ineği, koyunları sağmaya gelirdi. Ocakta süt kaynarken ortalığı süpürür, avluya yayılan süt kokusu yukarı odaları bulurken biz uyanırdık. Neyi seviyorsak sofrada onu bulurduk. Anam bizi, ya yayık sesiyle ya yeni sıvanmış avlunun toprak kokusuyla karşılardı. Dışarıda doğa milyonlarca kuşun, böceğin, sığırın sıpanın, üç beş günlük kuzuların, ağaçlarda birbirine sürtünen yaprakların sesiyle çıldırırken, anamın sesi bunların tümünü bastıran bir şakımayla avludan bağlara bahçelere, uzak tepelere yayılırdı.

Babamdan sonraki eşlerinin yanında rahat etti anam. Sesinin renginden sezilirdi bu. İkinci eşi erken öldü. Aralarında büyük yaş farkı vardı. İkinci eşinin akrabası olan üçüncü eşiyile karşılaştığımda on sekiz yaşlarındaydım. Üvey babam, beni eşinin bir çocuğu gibi görmüyor, yaz tatillerinde anasını ziyarete gelen bir arkadaş sayıyordu. Güleç yüzü, bir filozofunki gibi sağlam mantığıyla, bilgiye susamış, erdemli bir insandı. Okumayı yazmayı askerde öğrenmiş olmasına karşın, günün geç saatlerine kadar bağda bahçede çalışmaktan hurdaya dönmüş bedenini yatağa atmadan, *Saatli Maarif Takvimi*'nin o gün-

kü yaprağını okurdu. Ancak ondan sonra yatağına uzanır, yorgunluk horlamalarıyla uykuya geçerdi. Gözlerinden uyku akar, sigarasının külleri terli mintanına dökülür; yine de elindeki takvim yaprağını bırakmazdı. Gözkapaklarına bütün ağırlığıyla yüklenen uyku canavarına yenilmemek için çok çaba gösterirdi. Kaç kez, parmak uçlarıyla gözkapaklarını kaldırdığını, uykunun pençesinden kurtulmaya çalıştığını görmüştüm. Okuması çok yavaştı. Sözcükleri heceleyerek okur, ama, anlatılmak isteneni belleğine anında yerleştirirdi. Yeri geldiğinde, bu bilgileri, aklın süzgecinden geçirilmiş sözlerle besleyerek sohbetlere katılırdı. Vurgulamak istediği düşünceyle ibret alınması gereken olay, arada boşluk bırakmadan birbiriyle örtüşürdü. Kendine özgü bir yatıklık kazandırdığı el yazısıyla saatlerce uğraşarak yazdığı mektuplarında, yüreği kaleminin ucunda atardı.

Eli açık değildi. Öyle olmasına karşın, bağda ilk degen (olgunlaşan) üzüm salkımını alır, tatil bitimi yaklaşık okula gideceğimi düşünerek o bal parçası üzümleri önce bana yedirirdi. Ben de, bağdan bahçeden yorgun argın dönerken onu yolda karşılar, kazmayı küreği, sebze meyve dolu heybeyi alırdım elinden. Böylece yükünü bir ölçüde hafifletmiş olurdu. Evde su yoktu. Suyun yüz metre kadar ötedeki çeşmeden getirilmesi gerekirdi. Çeşmeyle ev arasındaki hafif yokuşun gözünde büyüdüğünü bilir, suyu bir omuzluğa takılmış tenekelerle ben taşırdım.

Çok çalışkan bir insandı. İşini temiz görürdü. Ananın sağdığı sütün temizliği ne ise, onun bağına bahçeye gösterdiği özen de o idi. Yetiştirdiği üzümü kimse yetiştiremezdi. Onun belleyip suladığı teveklerin salkımı kundak çocukları iriliğinde olurdu. Bağı her şeyi idi. Toprağı derinlerden çıkarılmış bağına genç tevekler dikmiş, bu teveklerden renk renk üzümler üretmişti. Bağına bitişindeki tarla, iri karpuzlar, kavunlar, bir eşiğin zor

taşıdığı balkabakları, gün ışığını yüzünde parlatan domatesler ve salatalıklarla panayır sergilerini andırırdı. Yazları, bu meyve ve sebzelerle evin avlusu manav dükkânına dönerdi. Avluda her an herkes ağzına atacak bir şeyler bulurdu. Sofraya oturup lezzetle yemeyi bilirdi. Yediği yemeğin kabını yıkamaya gerek bırakmayacak ölçüde siller süpürürdü. Kemiğin etini sıyrırken, ortasındaki iliği de üfleyerek çıkarıp lezzetle yerdi. Yemeyi bildiği ölçüde, yedirmesini de bilirdi.

Kurban bayramlarındaki durumu gözümün önünden gitmiyor. O gün, postuna oturmuş bir ermiş gibi olurdu. Kurban edilecek kuzu doğumundan bir ay kadar sonra seçilir, özel bakıma alınır. Anam bir yandan, üvey babam bir yandan gözleri gibi bakarlardı bu kurban adayına. Bakıldıkça görkem kazanan kuzu, bayrama yakın kimseyi yanına yaklaştırmazdı. Mahallenin çocukları evin metrelerce uzağından geçerlerdi. Bizler bile kolayca yaklaşamazdık yanına. Kuzuluğunda kucaklarımızda taşıdığımız kurbanlık, bir yıl içinde, serpilip büyüme yönünden ağabeyimiz olurdu. Bu koç ağabey, iri boynuzları ve sert toslamalarına karşın, anamla üvey babamın yanında bebek kesilirdi. Hiç olmayacak bir şey gerçekleşir; koçun kalın sesi inelirdi. Onlar da koça övünçle bakar, böyle bir koç yetiştirmenin kıvancını duyarlardı. Kurban bayramının bahara rastladığı yıllarda, koçun geniş sırtında uzun yaylaların yelleri eserdi. Üstünü döşek gibi kaplayan yünün dalgalanması temiz bir ten kokusu yayardı. Üvey babamın yanına yaklaşacağını anlar, kalın boynunu ona uzatırdı. Üvey babam, parmaklarının en hafif dokunuşuyla kaşırdı uzanan boynu. Kötülemesin diye koyunlardan uzak tutulan koç, okşanmaktan büyük bir haz duyardı. Bedeni bir koyuna sürtünyormuşçasına, hazdan üst dudağını kaldırır, genç dişetlerini gösterecek kösnül soluklar alırdı.

Yazılışı tehlike yaratacak bir hayat yaşadım ben. Onun için, yazmakta hep duraksadım. Çünkü, yaşadığımız olayları anlatıya dökerken gözü yaşlı sözcüklerin tuzacağına düştünüz mü, televizyonlarda her gün onlarca görülen yerli filmlerin ya da bayatlamaktan iyice kokuşmuş dizilerin baş kişisi oluverirsiniz. Berlin’de, eşimin onulmaz hastalığını duyup acılar içinde kavrandığım günlerdeki bir söyleşi toplantısında, bu “hayat”tan kimi görüntüler yansıtmış, beni dinlemeye gelenlerin topluca ağladığını görmüştüm.

Masalını Yitiren Dev, ilkokula on dört yaşında başlamış bir edebiyatçının çocukluk ve ilköğrenlik anlarından oluşuyor. Diyarbakır’da başlayıp yoksulluk içinde geçen bir çocukluk, dağılmış bir aile, çocuk yaşta girilen çalışma hayatı, acımasız koşullar... Son derece akıcı bir anlatımla kaleme alınmış olan *Masalını Yitiren Dev*, bir dönemin Türkiye’sine ışık tutuyor, o günlerden çeşit çeşit insan manzarası sunuyor.

#çocukluk #ilköğrenlik #edebiyat #hayatâtutunmak #yazmak

